

9. अव्ययानि

अभ्यासः

प्रश्न 1. अधोलिखितानि वाक्यानि पठित्वा अव्ययपदानि चित्वा लिखत-

- (i) एकदा तस्य माया पितृहिं प्रति चलिता – अव्ययपदानि
- (ii) भवान् कुतः भयात् पलायित् – _____
- (iii) तत्र गम्यताम्। – _____
- (iv) त्वं सत्वरं चल। – _____
- (v) तेन सदृशं न अस्ति। – _____
- (vi) गीता सुगीता च वदतः। – _____
- (vii) यदा सः पठति तदा एव शोभते। – _____
- (viii) तापसौ लवकुशौ ततः प्रविशतः। – _____
- (ix) अलम् अतिदाक्षिण्येन। – _____
- (x) अहम् अपि श्रावयामि। – _____

उत्तरम्:

- (i) एकदा, प्रति
- (ii) कुतः
- (iii) तत्र
- (iv) सत्वरं
- (v) सदृशं
- (vi) च
- (vii) यदा, चदा
- (viii) ततः
- (ix) अलग
- (x) अपि

प्रश्न 2. उचिताव्ययपदैः रिक्तस्थानानि पूरयत-

मञ्जूषा

सर्वत्र, एव, इति, ननु, एवम्, तत्र, उच्चैः, तथापि, बहुधा, मा

- (i) मम गुरुः _____ भगवान् वाल्मीकिः।

- (ii) कः _____ भणति?
(iii) कपिता सा _____ वदति।
(iv) त्वं _____ गच्छ।
(v) यूयं चापलं _____ कुरुत।
(vi) कृषीवलः बहुवारं प्रयत्नमकरोत् _____ वृषः नोत्थितः।
(vii) कृषकः बलीव _____ पीडयति।
(viii) बहूनि अपत्यानि मे सन्ति _____ सत्यम्।
(ix) सर्वेषु अपत्येषु जननी तुल्यवत्सला _____ जलोपप्लवः सञ्जातः।

उत्तरम्:

- (i) ननु
(ii) उच्चैः
(iii) एवम्
(iv) तत्र
(v) मा
(vi) तथापि
(vii) बहुधा
(viii) इति
(ix) एव
(x) सर्वत्र

प्रश्न 3. विपर्ययाव्ययपदैः सह योजयत-

यत्र

यथा

यथैव

यदा

यदैव

यावत्

अत्र

यदि

उत्तरम्:

तत्र, तथा, तथैव, तदा, तदैव, तावत्, तत्र, तर्हि

प्रश्न 4. उचितार्थैः सह मेलनं कुरुत-

(i) पुरा	नहीं/मत
(ii) उच्चैः	हमेशा
(iii) नूनम्	परंतु
(iv) इत्थम्	ही
(v) सर्वथा	इस प्रकार
(vi) एवम्	सब प्रकार से
(vii) एव	इस प्रकार से
(viii) परम्	निश्चय
(ix) सदा	ज़ोर से
(x) मा	प्राचीनकाल में

उत्तरम्:

- (i) – प्राचीनकाल में
- (ii) – ज़ोर से
- (iii) – निश्चय
- (iv) – इस प्रकार से
- (v) – सब प्रकार से
- (vi) – इस प्रकार
- (vii) – ही

- (viii) – परंतु
 (ix) – हमेशा
 (x) – नहीं / मत।

प्रश्न 5. उचिताव्ययपदैः सह रिक्तस्थानानि पूरयत-

मञ्जूषा

यथा-तथा, यदि-तर्हि, यथैव-तथैव, यावत्-तावत्, यत्र-तत्रा

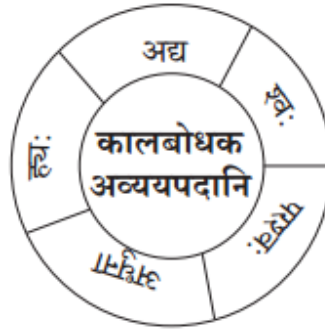
- (i) _____ लवः _____ कुशः।
 (ii) _____ अहं कृष्णवर्णः _____ त्वं किं गौराङ्गः!
 (iii) _____ गुरुः वदति _____ शिष्यः करोति।
 (iv) _____ वृक्षाः _____ खगाः।
 (v) _____ लता आगच्छति _____ त्वं तिष्ठ।

उत्तरम्:

- (i) यथा, तथा
 (ii) यदि, तर्हि
 (iii) यथैव, तथैव
 (iv) यत्र तत्र
 (v) यावत्, तावत्

प्रश्न 6. उदाहरणानुसारं लिखत-

- (i) श्वः सोमवासरः.....
 (ii)
 (iii)
 (iv)
 (v)

उत्तरम्:

- (i) अद्य रविवासरः।
 (ii) परश्वः सोमवासरः अद्य शनिवासरः।
 (iii) अधुना शुष्कता श्वः जलवर्षा भविष्यति।

- (iv) तयः शनिवासरः अद्य रविवासरः।
(iv) अद्य मंगलवासरः हयः सोमवासरः।

प्रश्न 7. पर्यायाव्ययपदानि लिखत-

	ननु	
1.		2.

	सम्प्रति	
3.		4.

उत्तरम्:

1. नूनम्
2. खलु
3. अधुना
4. इदानीम्